

La manya i la manyopla

26.

23.09.80

Segurament a causa de l'habitualitat i del caràcter popular d'algun dels seus nombrosos sinònims, el substantiu manya és sentit per alguns com si fos un castellanisme. Efectivament, traça és un mot molt popular —així com el seu derivat traçut i el seu compost poca-traça, usat com a designació personal—, i el qual, a més, és presentat sovint com l'equivalent català del castellà «maña». Tot plegat, doncs, indueix a rebutjar manya o a considerar-lo, si més no, un mot poc genuí del català.

Aquest rebuig, però, és del tot injustificat. Al Diccionari Fabra trobem el mot manya, definit amb dos dels seus sinònims, destresa i habilitat, així com la locució verbal donar-se manya, que significa «enginyar-se», i els derivats manyós, manyosament i amanyat. Segons el Diccionari Alcover-Moll, manya deu provenir d'una hipotètica forma del llatí vulgar derivada del mot que volia dir «mà» («manus»), i es troba així estretament emparentat amb d'altres mots ben catalans, com manyac i manyoc, que presenten també la mateixa n palatal. (Hi podríem afegir manyà, «serraller», que té el mateix origen, però sembla que aquest mot ens ha pervingut a través de l'italià.)

Al costat d'aquests mots hereditaris l'origen dels quals es remunta al primitiu llatí «manus», tenim els nombrosos derivats obtinguts ja del mot català mà, com maneta, manat, manoll, manotada, manejar, etc, així com els cultismes o pseudo-derivats, és a dir, els mots manlevats més modernament al llatí escrit, directament de les seves formes ja derivades o compostes, com manual, manufactura, manipular, etc, en totes les quals podem observar la presència de la consonant n no palatalitzada. En canvi, un mot també derivat remot del llatí «manus» que s'usa molt sovint indogudament sense palatalitzar la n és manyopla, convertit, doncs, en «panopla», que és, de fet, la forma del castellà. El Fabra admet només per a manyopla el significat «peça de l'armadura que protegia la mà», però la Gran Enciclopèdia Catalana hi afegeix ja el sentit modern «tipus de guant en el qual només el polze resta independent», que avui ha popularitzat, sobretot, la pràctica de l'esquí. Igual, doncs, que manya, manyoc i manyac, cal dir manyopla, amb n palatal (que representem gràficament per mitjà del dígraf ny), mot hereditari, directament emparentat amb el cultisme manipular.

Albert Jané